

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขัน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน” บ้านบวกรชน และบ้านบวกรปลาค้าว มีระเบียบวิธีวิจัย ขอบเขตและประเด็นการศึกษา และวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตและประเด็นการศึกษา

3.1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่บ้านบวกรชน หมู่ที่ 8 และบ้านบวกรปลาค้าว หมู่ที่ 3 ตำบลหัวงม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้คือ เนื่องจากทั้งสองหมู่บ้านเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมที่เหมือนกัน มีจำนวนประชากรที่ไม่แตกต่างกัน มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนการประกอบสัมมาชีพที่คล้ายคลึงกัน แต่เมื่อมีโครงการประกวดแข่งขัน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านขึ้น ทั้งสองหมู่บ้านกลับมีการตอบสนองต่อโครงการดังกล่าวที่แตกต่างกัน จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความแตกต่างดังกล่าว นอกจากนี้ผู้ศึกษาซึ่งเป็นสมาชิกของสถาบันทางศาสนา คือวัดที่อยู่ในชุมชน จึงทำให้สะดวกในการเก็บข้อมูล และยังสามารถนำผลการศึกษาไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ต่อไป

3.1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) บริบททางสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่

1.1) บริบททางสังคมภายนอกพื้นที่ศึกษา ได้แก่ บริบททางสังคมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล

1.2) บริบททางสังคมภายในพื้นที่ทำการศึกษา ได้แก่ สภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ พื้นที่และจำนวนประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การนับถือศาสนา การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีวัฒนธรรม

2) บริบททางพฤติกรรมของชุมชน

- 2.1) การรวมกลุ่มและองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน
- 2.2) ผู้นำชุมชน
- 2.3) ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน
- 2.4) การแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3) องค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชน

- 3.1) การรวมตัวของคนในชุมชน
- 3.2) การระดมความคิด
- 3.3) การพึ่งพาตนเองของชุมชน
- 3.4) การมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 3.5) เปรียบเทียบความเข้มแข็งของชุมชนของทั้งสองหมู่บ้าน

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- 3.1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน
- 3.2) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 3.3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 3.4) การสนับสนุนขององค์กรท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม

5) ปัญหาและอุปสรรค

- 4.1) สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 4.2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

3.1.3 ประชากร

ประชากรเป้าหมายที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่อยู่ในพื้นที่บ้านบวกขอนแก่น หมู่ที่ 8 และบ้านบวกปลาเค้า หมู่ที่ 3 ตำบลหัวฝั่ม อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้ ณ เวลาที่ทำการสำรวจ

3.2 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลบริบททั่วไปทางสังคมที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและการร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

3.2.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคั้งนี้คือ บ้านบวกขอนแก่น หมู่ที่ 8 และบ้านบวกปลาเค้า หมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านที่มีขนาดประชากรใกล้เคียงกัน ผู้ศึกษาจึงทำการสุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจากทั้งสองหมู่บ้านในจำนวนที่เท่ากัน คือ หมู่บ้านละ 100 คน รวมเป็น 200 คน โดยทั้งนี้จะให้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายในการสำรวจข้อมูลดังกล่าว

3.2.1.2 ข้อมูลและแหล่งของข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ได้ในการวิจัยเชิงปริมาณจะเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง คือ ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านบวกขอนแก่น และบ้านบวกปลาเค้า

3.2.1.3 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานจากทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงนำไปให้อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ หลังจากนั้นจึงทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่างประมาณ 10 ราย เพื่อหาข้อผิดพลาดและทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด

แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วยส่วนต่างๆ

คือ

- (ก) ตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม อาทิ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ประเภทที่พักอาศัย ที่ดินของครอบครัว
- (ข) ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายปิด สอบถามเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ของประชาชนในชุมชน
- (ค) ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด สอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของคนและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- (ง) ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายปิด สอบถามเกี่ยวกับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน
- (จ) ตอนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิด สอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแข่งขันเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการประกวดหมู่บ้าน การสนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเจ้าหน้าที่องค์กรท้องถิ่น อาทิ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- (ฉ) ตอนที่ 6 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อสอบถามถึงปัญหา อุปสรรค ในการเข้าร่วมโครงการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน และเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น

3.2.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้ศึกษาเป็นคนที่ในพื้นที่ แต่เนื่องจากเป็นบรรพชิตจึงไม่สะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากนักเรียนโรงเรียนพานพิทยาคมที่อยู่ในหมู่บ้านบวกซอนและบ้านบวกปลาข้าว และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางท่าน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี การเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำโดยแจกแบบสอบถาม

ถามให้แก่หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนจากครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้ ณ เวลาที่ทำการสำรวจ ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ 1 เดือน โดยอยู่ในช่วงวันที่ 1 – 31 พฤษภาคม 2547

3.2.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าสถิติความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่มที่เป็นอิสระกัน (Independent Samples) โดยใช้สถิติทดสอบ t – test โดยผลการศึกษาที่ได้เป็นผลที่ได้จากการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สำหรับการวิเคราะห์คำถามปลายเปิดนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเขียนรายงานการศึกษาแบบพรรณนาโดยมีตารางของผลการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการเขียนรายงาน เพื่อให้ผลการศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน : กรณีศึกษา บ้านบวกซอน และบ้านบวกปลาข้าว” ออกมาสมบูรณ์ที่สุด

3.2.2 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น จะเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ต่างๆ รวมทั้งกฎ ระเบียบ ประกาศ และข้อปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

2.1) จากการสังเกตด้วยตนเองของผู้ศึกษา เนื่องจากผู้ศึกษาเป็นพระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มของผู้นำชุมชน จึงมีโอกาสในรับข้อมูลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงก็คือ จากการสังเกตการแสดงพฤติกรรม และการร่วมมือของคนในชุมชน เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอยู่แล้วจึงทำให้มีโอกาสได้สังเกตการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวได้ง่าย ส่วนทางอ้อม

นั้นก็ได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น จากการบอกเล่าของญาติโยม และจากการประชุมปรึกษาหารือกันภายในชุมชน

2.2) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน
- บริบททางพฤติกรรมของชุมชน ได้แก่ การรวมกลุ่ม บทบาทผู้นำชุมชน ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน และการแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.2.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น จะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในการเขียนบรรยายลักษณะ และเปรียบเทียบข้อเหมือนหรือข้อแตกต่างของทั้งสองหมู่บ้าน โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากการสังเกตของผู้ศึกษาเอง และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณ มาเปรียบเทียบกัน เพื่อเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ผสมรวมกัน เพื่อให้ผลสรุปที่ได้มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง และเป็นธรรมมากที่สุด